

УДК 339.9.012

Зосімова А.В.

аспірант кафедри економічного аналізу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETIC ASPECTS OF FORMATION IN INFORMATIONALLY-ANALYTICAL ENSURING OF INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERTEIMENTS

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено теоретичні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення міжнародної економічної діяльності в процесі управління підприємством. Розглянуто особливості аналізу, ведення обліку та аудиту міжнародної економічної діяльності підприємства. Проаналізовано останні тенденції та проблеми міжнародної економічної діяльності підприємства.

Ключові слова: міжнародна діяльність, підприємство, суб'єкт господарювання, інформація, аналітика, забезпечення, кооперація, бізнес.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы теоретические аспекты информационно-аналитического обеспечения международной экономической деятельности в процессе управления предприятием. Рассмотрены особенности анализа, ведения учета и проведения аудита международной экономической деятельности предприятия. Проанализированы последние тенденции и проблемы международной экономической деятельности предприятия.

Ключевые слова: международная деятельность, предприятие, субъект хозяйствования, информация, аналитика, обеспечение, кооперация, бизнес.

ANNOTATION

In the article the theoretical aspects of information and analytical support of international economic activity in the company management were investigated. Features of the analysis, accounting and auditing international economic activity companies were considered. The main trends and problems of international economic activity were analyzed.

Keywords: international activity, enterprise, entity, management, information, analytics, security, cooperation, business.

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах роль зовнішньоекономічної діяльності займає пріоритетні позиції у загальній політиці держави. Створюються кращі умови для розвитку міжнародної торгівлі та співпраці, сприятливого інвестиційного клімату в країні, розширення міжнародних економічних зв'язків, створення спільних економічних програм та ін. Проте національні підприємства не мають достатнього рівня технологій, відповідної системи якості, а також належної інформаційної підтримки щодо можливостей закордонного партнерства. Інформація стосовно партнерства відсутня не лише у національних підприємств, а й за кордоном. Здійснення міжнародної економічної діяльності можливо лише на підприємствах, що є платоспроможними, а отже, необхідність моніторингу та контролю фінансового стану підприємства зумовлює необхідність роз-

робки зручного аналітичного інструментарію для аналізу та оцінки його діяльності. Тому роль інформаційного забезпечення та ефективного, гнучкого, зрозумілого аналітичного інструментарію є важливим аспектом міжнародної економічної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними питаннями міжнародної економічної діяльності займалися такі вітчизняні вчені, як Ю.Г. Козак, М.І. Дідківський, Н.М. Тюріна, О.П. Грабельник, а також закордонні науковці, класики світової економічної думки, що започаткували основи для вітчизняних досліджень з цього питання: У. Стаффорд, Т. Манн, Дж.С. Мілль, А. Сміт та ін. Дослідженням питань інформаційного забезпечення міжнародної економічної діяльності та окремими її аспектами займалися такі науковці, як В.С. Пономаренко, Ю.А. Кузьмінський, А.І. Кредісова, Т.П. Барташук та ін. Питаннями аналізу та оцінки ЗЕД займалися: А.І. Яковлев, А.Г. Дем'яненко, М. Портер, Г. Саймон, Г. Мінцберг та ін. Було розкрито сутність системи оцінки ефективності різних учасників міжнародного бізнесу, запропоновано використання кількісних показників при оцінці міжнародної економічної діяльності підприємства, розроблено методики аналізу та системи показників.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Закордонні та вітчизняні вчені зробили вагомий внесок до визначення поняття міжнародної економічної діяльності. Проте не було визначено поняття інформаційно-аналітичного забезпечення підприємства, не визначено його роль у міжнародній економічній діяльності підприємства та механізм його реалізації на національних підприємствах.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних основ міжнародної економічної діяльності підприємства та її інформаційно-аналітичного забезпечення. Необхідно визначити сутність понять «міжнародна економічна діяльність», «інформаційно-аналітичне забезпечення», а також виявити основні проблеми та недоліки ведення міжнародної економічної діяльності національними підприємствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна економічна діяльність, як одна з форм управління бізнесом, охоплює економічні процеси, що відбуваються між економічними суб'єктами країни та партнерами з інших держав з приводу імпорту та експорту товарів, послуг, капіталу, включаючи рух грошових коштів.

Міжнародна економічна діяльність забезпечує обмін між країнами не лише необхідними матеріалами, сировиною, енергоносіями, обладнанням, послугами та іншими ресурсами [11, с. 12], але й обмін досвідом ведення бізнесу у різних економічних умовах.

Сучасні вчені, що займалися розробкою та дослідженням питання теоретичних основ міжнародної економічної діяльності [7, с. 93], у своїх роботах розкрили основні питання, що стосувалися інституційних основ міжнародної економічної діяльності в Україні. А також були розроблені основні методичні підходи [3, с. 171], методи аналізу та оцінки [6; 8; 11], визначені основні принципи ведення обліку та аудиту на підприємствах, що ведуть міжнародну економічну діяльність [2; 3]. Але з плином часу вся теорія потребує уточнення, оновлення та актуалізації до вимог сучасного бізнес-простору. У зв'язку з цим використання у певній галузі накладає на кожну теоретичну базу практичні аспекти та особливості, які необхідно враховувати, виходячи з особливостей сфери діяльності та економічного стану, державної політики у сфері міжнародної економічної діяльності на даний момент.

Міжнародна економічна діяльність – це частина процесу господарювання економічних суб'єктів країни та іноземних суб'єктів господарювання, основою якої є взаємовідносини. Вона відбувається в межах України або за її межами. Основні операції, що пов'язані з обігом товарів, послуг, коштів між країнами, що належать до різних валютних зон, є зовнішньоекономічними зв'язками, через які відбувається реалізація міжнародної економічної діяльності будь-якого з господарських суб'єктів.

Основними видами міжнародної економічної діяльності є експорт-імпорт; надання послуг (виробничих, транспортних, страхових, посередницьких, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристичних та ін.); наукова, науково-технічна, науково-виробнича діяльність та ін.; міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами; кредитні та розрахункові операції; створення кредитних та страхових установ на території України іноземними суб'єктами господарювання та ін. Існує багато класифікаційних ознак видів зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Найпоширеніші види міжнародної економічної діяльності за функціональною ознакою в Україні – це науковий, виробничий, торговельний та інвестиційний [3].

На рівні підприємства необхідна реально діюча та ефективна для існуючих умов його

роботи структура управління. Ефективність організаційної структури управління міжнародною економічною діяльністю підприємства визначається насамперед якістю інформаційного забезпечення, аналітичних даних, а також швидкістю реагування на зміни у інституційному середовищі міжнародної діяльності підприємства [12].

Існують принципи, які створені для спрощення ведення міжнародної діяльності підприємств різних країн. На міжнародному рівні існує «Хартія економічних прав і обов'язків держав», де зазначено базові принципи ведення міжнародної економічної діяльності. Вони є основою для розробки законодавчими органами кожної держави окремо своїх національних принципів, які будуть регулювати міжнародну економічну діяльність усіх видів економічних суб'єктів на території цієї країни та їх зв'язки з іноземними господарюючими суб'єктами. В українському законодавстві розроблено та діють ключові принципи, яких мають дотримуватися усі господарюючі суб'єкти, що ведуть міжнародну економічну діяльність [1].

В першу чергу необхідно визначити, що саме входить до інформаційних потоків на рівні одного підприємства як економічної одиниці ведення бізнесу та якою саме інформацією має володіти підприємство для того, щоб цей бізнес вийшов на міжнародні ринки. Щоб більш структурувати та детально розглянути інформаційні потоки, їх необхідно розподілити за походженням на внутрішню та зовнішню. До внутрішньої інформації відносять оперативну звітність, аналітичну та бухгалтерську інформацію, яка переважно є корпоративною таємницею (за виключенням фінансової звітності, яка має бути обов'язково оприлюднена), а також статут підприємства, інформацію про замовників, клієнтів, постачальників. Серед зовнішньої інформації можна вказати міжнародні та національні стандарти, закони тієї країни, на території якої відбувається економічна діяльність, нормативні та підзаконні акти. Залежно від особливостей економічної та господарської діяльності, яка ведеться, кількість інформаційних потоків збільшується чи зменшується.

Необхідність ведення обліку та аудиту, оцінки та аналізу міжнародної економічної діяльності на підприємстві потребують інформаційної підтримки. Дослідження з цього питання найчастіше були присвячені автоматизації управління певними процесами зовнішньоекономічної діяльності, створенню програмного забезпечення, особливостям аналітичного забезпечення аналізу та оцінки міжнародної економічної діяльності. Проте для національного бізнесу більш актуальним буде інтегрування до світових інформаційних потоків та налагодження взаємодії з цією системою для більш ефективного взаємозв'язку.

Нормативно-правове регулювання міжнародної економічної діяльності в Україні представ-

лене багатьма законами та стандартами. У бухгалтерському обліку:

- Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»;
- Закон України «Про порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті»;
- Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»;
- Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»;
- Положення стандарту бухгалтерського обліку № 21 «Вплив зміни валютних курсів» (міжнародний відповідник: IAS 21 «Наслідки зміни курсів валют»).

В аудиті:

- Закон України «Про аудиторську діяльність»;
- Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку для підприємств, що є учасниками фондового ринку;
- Міжнародні стандарти аудиту (ISAs, згідно рішення Аудиторської палати України, прийняті як національні стандарти аудиту).

В оцінці та аналізі:

- Господарський кодекс України;
- Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»;
- Податковий кодекс;
- внутрішні нормативні документи стосовно оцінки та аналізу на підприємстві.

В економічній літературі [9; 11] інформаційним забезпеченням є визначення рівня певних показників на підприємстві, що відображують певну сферу його діяльності з урахуванням можливого впливу негативних факторів на нього. Але автор вважає, що інформаційне забезпечення значно ширше та втілює в собі, окрім показників, вихідну інформаційну базу дослідження, методи, методіку та принципи аналізу, а також інформацію, яка потрібна для ведення та створення міжнародних зв'язків. Таким чином, інформаційне забезпечення, вміщуючи в собі ще й нормативну базу, трансформується у інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародної діяльності підприємства та бізнесу.

Виходячи з особливостей обліку, аналізу, аудиту міжнародної економічної діяльності підприємства [2; 3; 11], можна дійти висновку, що інформаційно-аналітичне забезпечення цього виду контролю ресурсів та активів підприємства формується з вхідної та вихідної інформації різних рівнів. На міжнародному рівні це, відповідно, міжнародні угоди, хартії, стандарти та ін. На національному рівні – це закони, підзаконні акти, національні стандарти, декрети, інструкції, укази Президента України та ін. На рівні підприємства – статут, положення, інструкції, розпорядження, фінансова та бухгалтерська звітність, а також оперативна та статистична звітність підприємства.

Проте необхідно зауважити, що інформаційно-аналітичне забезпечення на інститу-

ціональному рівні хоч і дозволяє вирішити питання тактичного змісту, проте для побудови ефективної стратегії у міжнародних економічних відносинах необхідно звернутися до інформаційно-аналітичного забезпечення іншого характеру. Одну з головних ролей у цьому відіграє Торгово-промислова палата України. Вона забезпечує взаємозв'язок внутрішніх виробників з іноземними партнерами шляхом проведення семінарів, виставок, форумів. Окрім того, на сайті Торгової палати можна знайти багато корисних ресурсів щодо ділових поїздок та ярмарок, виставок та презентацій, що проводяться за кордоном. Також можна знайти перелік підприємств-експортерів. У інформаційних ресурсах Торгово-промислової палати можна знайти достатньо інформації щодо партнерства в Україні та за кордоном.

Партнерство в Україні – одна з важливих ланок міжнародних економічних відносин. Проте реалізація партнерських відносин українських підприємств з закордонними дещо ускладнена. Одним з шляхів подолання цього бар'єру є поєднання підприємств у групи. Це можна реалізувати шляхом кооперації малих підприємств на основі загальних інтересів чи для реалізації певного проекту, метою яких буде координація створення продукції вищої якості з меншими витратами та реалізація їх на міжнародному ринку.

Створення таких коопераційних груп підприємств дозволить збільшити можливості кожного з підприємств та створити надійні умови сталого розвитку як у сфері міжнародної економічної діяльності, так і в сфері виробничої діяльності загалом. Основна суть цього об'єднання – у створенні безпечних умов для підприємств-учасників у конкуруванні на міжнародному ринку. Головними перевагами та водночас головними специфічними особливостями створення таких об'єднань є:

- 1) створення позитивного іміджу підприємства перед клієнтами-замовниками, закордонними партнерами та контролюючими органами;
- 2) представлення достовірної інформації закордонним партнерам щодо платоспроможності, загального фінансового стану підприємства, стабільності та надійності в порівнянні з конкурентами галузі;
- 3) демонстрація органам виконавчої влади стабільності підприємства, соціальну відповідальність, своєчасну сплату податків та вагомість внеску у розвиток регіону, країни.

Для розуміння суті та механізмів організації інформаційної діяльності у сфері управління підприємствами (установами, громадськими організаціями та ін.) розглянемо ключову ланку цієї форми діяльності – процес інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних зв'язків як форми реалізації зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Інформаційно-аналітичною діяльністю є особливий вид функціонування, що спря-

мований на концентрування інтелектуального капіталу та інформації для складання аналітичної вихідної інформації у вигляді звіту необхідної форми. Отже, процес інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління являє собою пошук, збір, переробку та подання інформації у формі, придатній для використання при прийнятті управлінських рішень [9, с. 172].

Кажучи про інформаційно-аналітичне забезпечення в процесі міжнародної діяльності як однієї з форм зовнішньоекономічної діяльності підприємства, необхідно зауважити на тому, що діяльність та співробітництво можливі лише при належному координуванні цієї діяльності.

Одну з важливих функцій системи інформаційно-аналітичного забезпечення підприємства виконує Торгово-промислова палата України, що покликана спрощувати двосторонній процес інформування. Все це зумовлює необхідність детальних досліджень щодо спрощення інформаційно-аналітичного забезпечення міжнародної економічної діяльності з метою інтегрування у світові інформаційні потоки та налагодження нових вигідних та надійних партнерських відносин із закордонними підприємствами.

Висновки. Інформаційно-аналітичним забезпеченням є сукупність вхідних та вихідних, внутрішніх та зовнішніх інформаційних потоків. Головною метою управління підприємства є моніторинг міжнародного та національного законодавства, політичного стану в країні та світі, останніх економічних та наукових тенденцій, що мають суттєве значення при побудові стратегічного плану управління та тактичних дій, необхідних для виходу національних підприємств на міжнародні ринки, та досягнення своєї частки міжнародного ринку. Проте якщо звертатися до конкретно інформаційно-аналітичного інструментарію, існує реальна проблема у тому, що більшість із розроблених методичних підходів для аналізу та оцінки ефективності діяльності підприємства не розраховані на швидку зміну економічної ситуації, а розроблені з розрахунком на стійкий економічний стан. Таким чином, розробка методики оцінки, яка буде враховувати особливості економічного стану держави на цей період, є тематикою для подальшого дослідження цієї проблематики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-XI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
2. Галещук С.М. Особливості обліку розрахунків у іноземній валюті за зовнішньоекономічними контрактами / С.М. Галещук // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки». – 2013. – Вип. 6. – Т. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/67.pdf>.
3. Зацаринин С.А. Основные направления поддержки ВЭД экспортоориентированных предприятий / С.А. Зацаринин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-napravleniya-podderzhki-ved-eksportoorientirovannyh-predpriyatiy>.
4. Калашник М.В. Методичні підходи аналізу та оцінки трансформаційної динаміки регіону під впливом ЗЕД / М.В. Калашник // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2014. – Вип. 366. – Ч. 1. – Т. 2. – С. 171–177.
5. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: сучасні особливості функціонування та аналізу розвитку: [монографія] / Ю.Г. Козак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1438>.
6. Кононенко Я.В. Экономическая эффективность ВЭД Харьковского косметического кластера / Я.В. Кононенко // Бизнес Информ. – 2014. – № 11. – С. 24–29.
7. Крикунова В.М. Чинники, динаміка і структура зовнішньоторговельної діяльності підприємств України / В.М. Крикунова, С.В. Фомішин // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2013. – Вип. 54. – С. 92–101.
8. Орлов А.М. Анализ ВЭД в исследованиях business-to-business: возможности и ограничения / А.М. Орлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://b2blogger.com/articles/marketing/42.html>.
9. Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98.
10. Положення стандарт бухгалтерського обліку № 21 «Вплив змін валютних курсів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>.
11. Пригунов П.Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності в сфері економічної безпеки / П.Я. Пригунов, Д.М. Квашук // Ефективна економіка. – 2015. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4247>.
12. Пучко І.В. Роль зовнішньоекономічної діяльності у підвищенні конкурентоспроможності підприємства / І.В. Пучко // Роснаука [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/>.
13. Савченко О.Б. Исследование показателей анализа эффективности ВЭД хозяйствующего субъекта / О.Б. Савченко, О.В. Белозерова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-pokazateley-analiza-effektivnosti-ved-hozyaystvuyuschego-subekta>.
14. Соркин С.Л. Эффективность внешнеэкономической деятельности: понятие, измерение и оценка: [монографія] / С.Л. Соркин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/835334/>.